

KODÁLY ZOLTÁN 125 éve született – 2. rész

Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciójának sorsa a XXI. századi magyar általános oktatásban és lehetséges szerepe a közönség-utánpótlásban

„Mit kellene tenni? Az iskolában úgy tanítani az éneket és zenét, hogy ne gyötrellem, hanem gyönyörűség legyen a tanulónak, s egész életére beleoltsa a nemesebb zene szomját... Sokszor egyetlen élmény egész életére megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni: ezt megszerezni az iskola kötelessége.”

Sorozatunk második részében tovább kutatjuk – neves szakemberek megszólaltatásával –, mi az oka annak, hogy Magyarországon (Liszt, Bartók, Kodály és Dohnányi hazájában!) az általános oktatásban – országszerte csak néhány kivételtől eltekintve – visszaszorult az énektanítás, a gyerekek az iskolákban jellemzően nem találkoznak meghatározó módon sem a népzenevel, sem a klasszikus zenekultúrával, miközben úgy tűnik, hogy a világ számos pontján nagyobb karriert futott be Kodály koncepciója, illetőleg a „zenei népoktatás”.

Keressük arra is a választ, mi az oka annak, hogy hazánkban a hivatásos zenészek és a legnagyobb közönséget mozgósító előadóművészeti csoport, a „szimfonikus zenekarok” jelentős része nem ismerte még fel, hogy a fogyatkozó műértő közönség számára érthető klasszikus színpadi megjelenés, a konvencionális interpretálás nem elegendő az oktatási hiányosságok pótlására abban a korszakban, amelyben a magasabb kultúra megértésének és művelésének képessége éppúgy visszaszorulóban van, mint az erdők és a természetes környezetünk.

Miben látják szakembereink a megoldást. Mit kell tennie az oktatásügynek, mit a kulturális tárcának és mit tehetnek maguk a szimfonikus zenekarok a saját és a jövő közönségének kinevelésében?

A sorozatunkban megszólaltatott szakemberek a kodályi koncepció továbbvivői. (Szerk.)

Szabó Dénes

„Mi marad az ellenszérumra?”

Szabó Dénes karnagy. Zenetanár és karvezető, tanulmányait Szegeden, Miskolcon és Budapesten végezte.

A Cantemus Gyermekkart és a Pro Musica Leánykart számos nemzetközi versenyen vezette sikerre. Szakmai tanácskozásokon és konferenciákon előadásokat tartott zenetanárok és karvezetők részére az ISME konferencián (Ausztráliában 1988-ban és Dél-Koreában 1992-ben), a MENC konferencián (Washingtonban 1990-ben), és a IKS/OAKE konferencián (Hardfordban, USA 1993-ban). Pedagógiai tevékenységéért több kitüntetést, művészi munkája elismeréséül 1985-ben Liszt Ferenc-díjat, 1993-ban Bartók Béla-Pásztory Ditta-díjat, 2000-ben pedig Kossuth-díjat kapott.

– Mi a Kodály módszer szerint tanítunk és gondolkodunk, ami messze nem csak a szolmizációt jelenti, ennél sokkal többet. Pontosan látjuk azt a problémakört, amiben Kodály is gondolkodott annak idején, hisz nekik sem volt más tapasztalatuk az 1900-as évek elején, mint ami most fölvetődik: vajon van-e közönség vagy nincs. Ezért gondolta Kodály annak idején azt, hogy a művészi zene –amiről elhíresült a mondás: legyen a zene mindenkié! – csak akkor lehet azzá, ha folyamatosan megteremtjük annak a lehetőségét, hogy az emberek értő füllel hallgassák az úgy nevezett klasszikus zenét. Az én megítélésem szerint a XX. sz. első évtizedeiben hasonlóképpen negatív lehetett a zenei életnek ez a része, amiről most beszélünk. Kodály nyilván ezért kezdett azon gondolkodni: miért van az, hogy a budai hegyekben a főiskolások Schneider Fánit énekelnek. Így látott hozzá nagy álmához, hogy minden iskola legyen Magyarországon úgynevezett énekes iskola, ahol az embereket megtanítják az életbe úgy elindulni, hogy annak a teljességét legyenek képesek befogadni, nem csak egy bizonyos kommersz szeletét. Ma nem tudom, hogy mit kiabálnak a gyerekek – ha egyáltalán még énekelnek – mert a Schneider Fánit még lehetett énekelni, ma úgy látom, hogy a mai hasonló fogyasztói zenét vagy könnyű zenét tulajdonképpen már énekelni sem nagyon lehet, inkább hallgatni és – nem tudom a szakkifejezést, hogy jó-e: „csápolni” lehet hozzá. Így élnék át bizonyos kollektív élményeket.

Kodály elképzelt egy ennél magasabb szintű dolgot, és ezért szorgalmazta az énekes iskolákat. A Nyíregyházi Kodály Zoltán Általános Iskola messzemenőig próbálja követni a Kodályi elveket és úgy gondoljuk, nem csináljuk ezt rosszul. Ha elfogadjuk Kodály nemzet- és kultúramegmentő javaslatait és az ő elvei alapján magas színvonalú iskolákat működtetünk – főleg alapfokon, mert tulajdonképpen erre vonatkozott Kodály kérése, akkor szerintem a jövő megoldható. Mi itt ebben az iskolában már évtizedek óta rendezünk „Cantemus” családi bérletet, azon túl, hogy a gyermekek minden nap énekelnek, hangverseny keretében találkoznak az úgynevezett klasszikus zenével is, kiváló előadókkal. Ez az évente négyszer-ötször megrendezett hangverseny nagy nevű előadóművészekkel próbál megmutatni valamit abból a titokból, ami könnyedén nem elképzelhető. Járt nálunk Onczay Csaba, Matúz István, talán jön most Bogányi Gergely, a Liszt

Ferenc Kamarazenekar is volt nálunk. A gyerekek ezekre a hangversenyekre szüleikkel együtt jönnek, attól családi bérlet. Viszonylag sok szülő gondolja úgy, hogy érti az én elvem, miszerint most kell találkozni ezzel az élménnyel, hogy később, amikor önállóan dönt, legyen mi között választania. Ha nem adjuk meg ezt a lehetőséget ebben az életkorban, akkor később nem lesz választási lehetősége, csak avval foglalkozhat, amit elé sodor a konzumkultúra zagyva világa. Az kellene, hogy minden alapfokú iskolában hasonlóan gondolkozzanak a nevelésről, mert ez bizony ránk van bízva! A másik fontos dolognak tartom a Kodályi elvekből a kórusban való éneklést, ahol a gyermek nem passzív, külső hallgatóként igyekszik befogadni a zenét, hanem előadója és megélője mind annak a csodának, amit a zeneszerző nagy komponistái megmutattak. Így a polifónia rejtelmét, ami oly nehéz egy kezdő hallgató számára, ő maga éli meg és érti meg, hogy az egyik szólam a másikkal mit tud hozzátenni. Vagy a különböző harmóniakat, amelyek előállításánál ő is részese, szintén más füllel hallgatja, mint azok, akik ezzel sosem találkoztak. Ez egy jó kulcs és lehetőség arra, hogy a legkülönbözőbb zenei korszakokat sokkal gyorsabban értse meg és tudatosan tudja átélni. Ez még mindig nagyon nehéz penzum természetesen, mert a világ gyorsan változik és a klasszikus zene területén is olyan hihetetlen gyorsak a változások, hogy ahhoz ennek utána is elszántnak kell len-

ni, hogy amikor Bartók után Kurtággal, Ligetivel vagy Eötvös Péterrel találkozunk, azt a zenei nyelvet is elsőre értse. De biztos vagyok benne, hogy a hangok egymáshoz való viszonyát differenciáltabban tudja felfogni és értelmezni, mint az, aki soha nem találkozott a klasszikus zenének ezekkel a szakmai titkaival.

– Ön szerint az rosszat tenne az ének-
oktatásnak, ha reagálva a mostani zenei
környezetre bevinnék az iskolákba a
könnyűzene legjobb darabjait? Ha mond-
juk megjelenének a már klasszikusnak
számító Beatles vagy a Queen azon szá-
mai, amelyek hangszerelés és vokális
szempontból is igényesebb művek?

– Amennyiben ezek tényleg olyanok,
előbb-utóbb oda fognak kerülni. Éppen
úgy, mint a népdal és a gregorián. Mert
ha egyszer valami minőségben kiállja a
próbát, akkor azt utána az emberiség nem
szívesen veszíti el. Ezért a mi iskolánk-
ban számos példa van arra, hogy ilyen ze-
nékkel is találkoznak a gyerekek, sőt
színpadon elő is adják, úgy, hogy mi azt
gondoljuk, ez megüti azt a mércét, amire
Kodály azt mondta: csak tiszta forrásból!
Önmegvalósító célként én nem látom ezt
értelmes megnyilvánulásnak, van épp
elég dolog, amit nekünk tanítani kell, sőt
nincs elég időnk arra, hogy a legnagyobb
és legjobb értékeket megmutassuk. Csel-
nek, lehet ilyet is, mert Ádám Jenő
mondta: először be kell húzni a gyereket
a csöbe, s ha már benne van, akkor kell
rajta igazán szorongatni. Azt, hogy

melyik tanár milyen csövet készít a gyer-
meknek és milyen módszerrel húzza be a
csöbe, az a pedagógia tudománya. Még
egyszer mondom: eleve mi nem zárko-
zunk el ettől, de még nem látom elérke-
zettnek az idejét, hogy tananyagként ta-
nítsuk az Omega együttest. Nincs két
hónapja, hogy úgy adódott, azt gondol-
tam, picit lazítunk és betettem nekik né-
hány Vangelis felvételt. És a gyerekek
csodálkozva hallgatták, majd kijelentet-
ték, hogy nem értik ez micsoda, ez hü-
lyeség – mondták.

Kétségtelen, elég gyorsan változik az
élet. Én bizonyos Vangelis hangzásokat
szívesen megmutatok nekik, mert úgy
gondolom, hogy van benne valami, de a
gyerekek már ezzel sem foglalkoznak,
pedig naponta több óra hosszát éri őket a
legújabb és legdivatosabb zenei áramlat.
Ha még az énekórán is ezt tanítom, akkor
mi marad az ellenzérumra?

– Eljut Ön néha civilként koncertre?

– Természetesen. Igen komoly színvo-
nalú koncertek hangzanak itt el, legutóbb
a Nemzeti Filharmonikusok voltak itt
Berkes Kálmán vezetésével, de járt itt
Kocsis Zoltán, Vásáry Tamás a Rádióze-
nekarral. Nem panaszkodhat ilyen szem-
pontból a vidék, legfeljebb azt érzem, hogy
túlságosan is népszerű műveket játszanak
ilyenkor. Évekkel ezelőtt fölvettem,
hogy szívesen meghallgatnánk Sztravins-
zkij Tavaszi áldozatát, de a következő
Nemzeti Filharmonikus koncerten a Kis
éji zenét játszotta az NFZ, amit a Szabolc-

si Szimfonikus Zenekar is el tud játszani,
ha nem is olyan színvonalon, de a Tavaszi
áldozatot nem tudja eljátszani. Ilyen
szempontból van egy kis hátrányunk.
Meg az operairodalomból nehéz itt él-
ményhez jutni, ebben a kérdésben a vidék
nagyon le van maradva. Ha valaki nagyon
akar, felmehet Pestre az Operába, de az
már majdnem kétnapos kirándulás, az
anyagi vonzatairól nem is beszélve, és ak-
kor már megint messze vagyunk a Kodá-
lyi elvtől, hogy legyen a zene mindenkié!

– A Nyíregyházi koncerteken a saját
gyerekeit látja, akiket kinevelt, vagy azért
van érdeklődés mások részéről is?

– Van pozitív tapasztalatom, örömmel
látom a közönség soraiban a volt tanítvá-
nyainkat, de meglehetősen biztonságos és
jó közönsége van a nyíregyházi zenei élet-
nek, a bérletes sorozatokon többnyire telt
ház van, sőt pótshékekre van szükség. Nem
mondom, hogy ifjúsági koncertek ezek,
egy bizonyos életkorra szükség van ahhoz,
hogy az ember a művészetnek ezeken a
magaslatain is megtalálja a lelkének való
táplálékot. Talán ki kell nőni abból az idő-
szakból, amikor a mennyiség fontosabb a
minőségnél. Emlékszem én erre az idő-
szakra a saját életemből is, amikor mind-
egy volt, hogy mit adnak enni a kollégium-
ban, a lényeg az volt, hogy sok legyen!
Nem hiszem, hogy korábban sokkal több
fiatal járt ezekre a koncertre. Amikor elérik
a megfelelő életkort, ha nem veszítették el a
fonalat, akkor visszatalálnak a tiszta for-
ráshoz. *Szőke Cecília*

Lantos Rezsőné

„Kanadában kevésbé színvonalas az ének-
oktatás, de zavartalanabb”

*Lantos Rezsőné karnagy. Kecskeméten született 1928. május 19-én. 1947-től 1949-ig a budapesti Liszt
Ferenc Zeneművészeti Főiskola ének szaktanító kurzusát végezte el, professzora többek közt Ádám Jenő,
Kodály Zoltán, Gárdonyi Zoltán volt. 1950-től a Munkaerőtartalékok Hivatala kórusának, későbbi nevén a
KISZ Központi Művészegyüttes Énekkarának korrepetitora, karnagya majd vezető karnagya. Kórusával
Európa tucatnyi országában vendégszerepelt. 1967-től a Fazekas Mihály Gyakorló Iskola és a Liszt Ferenc
Zeneművészeti Főiskola gyakorlatvezető énektanára. Sok előadást tartott az Iskolarádióban; társszerzője
több alsó tagozatos ének-zene tankönyvnek.*

– Azt gondolhattuk sok éven át, hogy
Magyarországon a Kodály módszer ad
egy olyan alapot, ami természetessé teszi,
hogy a gyerekek felnőtt korukban rend-

szeres látogatói lesznek a koncerteknek.
Ma már látjuk, hogy ennél bonyolultabb a
helyzet. Ön évtizedek óta Kanadában él,
ott járnak a fiatalok hangversenyekre?

– Úgy tűnik, hogy inkább az idősebbek
ott is, akik koncertekre járnak. Nekem
van opera bérletem, és szimfonikus kon-
certbérletem is.

– *Torontóban él, ennek a városnak csak nem régóta van operája.*

– Most van egy új operaház, amire nagyon büszkék a Torontóiak. Ami a legfontosabb: akusztikailag remek, technikai felszereltségében szintén. Az kérdés, hogy az operaelőadások díszletei hasonlóak-e fiatalkorom, vagy akár Európa bármely operaházának díszleteihez. Úgy veszem észre, hogy Angliát utánozzák, a teljes modernség – amit úgy látszik el kell fogadni – a szép rovására megy. Néha mosolygok, s azt gondolom: talán még én is adnék egy kis pénzt, hogy egy kicsit szebb legyen! Korábban évtizedeken át egy másik hangversenyteremben rendeztek előadásokat, sokszor világhírű közreműködőkkel. A szimfonikus koncerten mindig telt ház van, csak a fiatalok aránya kevesebb. Azt hiszem ez világszerte így van, kivéve, ha visszagondolunk az 50 évvel ezelőtti magyarországi koncertekre, amikor az ifjúság számára rendezett hangversenyek óriási élményt adtak, és ennek a nevelő hatása nem múlt el egyik pillanatról a másikra.

– *Épp ez a mostani gond, hogy az a korosztály lassan idősebb korba lép és a fiataloknak már nem természetes program a hangverseny.*

– Amit itthon tapasztalok, az több mint elszomorító. Bűn, hogy ami már megvan, azt is tönkretesszük. Nem olyan sok mindenre lehetünk mi büszkék! Ami a világban a „legebb”, azt elhagyni, megkopasztani, az bűn. Magyarországnak volt egy embere, aki ízig-vérig magyar volt. A magyar népdalok voltak a tanítás alapja, a zenei anyanyelv. Ragyogó eredményeket értek el a tanárok. Amikor Szőnyi Erzsébet kivitte 1966-ban Montrealba a nemzetközi versenyre a Zeneakadémistákat, elsőkké lettek!

Úgy megszoktam, hogy az Ifjúsági kórusokkal is aranyérmeket hoztunk haza. Élveztem a tanítást, mert eredménye volt. Ha gyerekkorban megismertetjük a zenét, akkor érzelmileg fogékonyabb lesz mindenre a gyermek, értékesebb ember válik belőle. Jobban tud szelektálni, véleményt formálni és élvezni a szépet.

– *Kanadában milyen zenei műveltséget kapnak a gyerekek?*

– Amikor nem tudtam általános iskolában és gimnáziumban elhelyezkedni – korom és nem tökéletes angolságom miatt, akkor „csak” egyetemeken taníthatam, igen nagy élvezettel és eredménnyel. Folytattam azt, amit itthon mint gyakorlatvezető tanár csináltam. Jöttek hozzám a zeneakadémisták az általános iskola első-második-hamadik – negyedik osztályába, s első lépésként mindig választottunk egy témát. Megbeszéltük, majd menjünk az osztályterembe! Gyönyörű elméleti előadásokat lehet tartani, de csak mutasd meg! Aztán leültünk, és átbeszéltük a tapasztalatokat. Ugyanezt kezdtem el Torontóban a Royal Conservatory of Musicban és mindenütt, ahol az egyetemeken tanítottam. Ugyanakkor megkértem, alkalmazzanak engem akármilyen óradíjjal Public Schoolban – tehát egy átlagos általános iskolában. Mivel ott sokkal több magániskola van, azt is kértem, legyen egy jó anyagi helyzetű szülők gyermekeit tömörítő iskola köztük és olyan városszéli iskola is, ahova hátrányosabb helyzetű gyerekek járnak. Tájékozódni akartam, mert akinek nincs tapasztalata, ne beszéljen! Csak az az igazi, amikor a bőrdön érzed a dolgokat, és reagálsz rá. Nagyon megszerettem ott tanítani és rendkívül nagyra becsülték azt, hogy Kodály, Kodály, Kodály! Mi meg lassan elfelejtjük, hogy melyik a legjobb rendszer a zene tanulására, írására-olvasására? A halláskészség fejlesztésére? Az, ami a Kodály – koncepció. Ha már itt tartunk, meg kell mondani, hogy a módszert Ádám Jenő dolgozta ki – nekem tanárom volt. A könyvet együtt írták, de az alapvető ötlet, az Kodály. Nem sok zenészt lehetne említeni, aki egyaránt írt gyermekkarra, nőikarra, vegyeskarra is, szimfonikus zenét is, népzenei ihletésű műveket is.

– *Ha ilyen kalandvágyó volt és megmerítkezett a kanadai alsó fokú oktatásban is és közelről szerzett tapasztalatokat, akkor igazán érdekes a kérdés, hogy mit tapasztalt a három különböző színvonalú Public Schoolban?*

– Természetesen mögöttünk topognak, de a hozzáállás a gyerekek és a szülők részéről egyaránt pozitív. Tudásban mögöttünk vannak, de lelkesek. A hangszeres tanulók az abszolút nevekkel próbálkoznak, de hát nem tudom, hogy azzal lehet-e jó eredményt elérni, bár úgy hallom a

franciáknál ez működik. Mégis szerintem a legközelebb az emberi fülhöz a hangközök és a relativ szolmizáció van. A szómi – éneklő az illusztrációt három hangmagasságban – az mindenütt az.

– *A kodályi koncepció a saját népzeneinkre épül. Ezt hogy lehet átültetni kanadai zenei környezetbe?*

– Természetesen minden nemzetnek a saját anyanyelvén, vagyis népdalain keresztül tanítjuk. Nekem több száz kanadai népdalt, amerikai – és egyéb nemzetek népdalait, akiknek a gyerekei odajártak, meg kellett tanulnom. Tanultam, mint egy kisdíák, ötvennégy éves koromban. De örömmel, mert, tudtam, hogy ez a kötelességem.

– *Milyen tankönyveket talált kint? Ön az általános iskolai ének-zene könyvek egyik kidolgozója volt Lukin Lászlónéval. Kanadában milyen énekkönyvek várták?*

– Nem egészen hasonló, mert nem írják le a módszertant, ahogy mi ezt Eszterrel tettük: itt van a dal, amit taníts meg, és ezt csináld vele! Nagyon sokféle tankönyv van kint is. Kanadai dalok gyűjteménye, nem túl sok segítséggel a tanár számára. Bostonban, ahol egy évig tanítottam még Kanada előtt, írtam egy volt amerikai tanítványommal egy magyar szerkezetű, angol nyelvű énekkönyvet kicsiknek. Aztán azt láttam, hogy nekik ez egy kicsit bonyolult, és csak azok használják, akik Kodály tanárok – akkor abbahagytam, mert a tanárok kezében van, hogy mit csinálnak. Általában jellemző, hogy kevésbé színvonalas az énekközpont, de zavartalanabb. Kevesebb a tudás, de rendszeres, heti két órájuk van, és a délutáni kórust is szívesen csinálják. Persze komolyabb eredmény csak ott van, ahol a tanár végzettsége hasonló a miénkhez és van tapasztalata, tudása, lelke tenni a legjobbat.

Nagyszerű kórusok vannak Kanadában, az egyházi iskolák kórusai és a templomi kórusok nagyon lelkesek és jók. A Toronto Children's Choir nagyon büszke volt, hogy tavaly eljöhettek Magyarországra, mert sehol a világon ennyi zenei iskola, ennyi énekkar nem született. Miért? Mert nem volt Kodályuk! Ne romboljuk le, amit felépítettünk!

Szőke Cecília